

เหตุผลของความเชื่อในสังคมไทย: ร่องรอยจากจารึกสุโขทัย

Reasons of Beliefs in Thai Society: Trace from Sukhothai Inscriptions

พรพรหม ทิพยมนตร์*

Ponprom Tippayamontre

ภาควิชาปรัชญาและศาสนา คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

Department of Philosophy and Religion Faculty of Humanities, Kasetsart University, Thailand.

e-mail: Pornprom.ti@ku.th

Received: December 16, 2021

Revised: August 12, 2022

Accepted: August 14, 2022

บทคัดย่อ

บทความวิชาการเรื่อง “เหตุผลของความเชื่อในสังคมไทย: ร่องรอยจากจารึกสุโขทัย” แสดงภาพรวมของความเชื่อในสังคมไทยตั้งแต่สมัยสุโขทัยจนถึงปัจจุบันโดยอาศัยหลักฐานจากศิลาจารึกในสมัยสุโขทัย โดยบทความนี้มีสมมติฐานว่า มนุษย์มีเหตุผลที่จะเลือกรับความเชื่อใด ๆ เข้ามาในชีวิต แม้ความเชื่อนั้นจะดูเหมือนเป็นความเชื่อที่งมงายไร้เหตุผล แต่ในความเป็นจริงมีเหตุผลในเชิงจิตวิทยาอยู่ว่าความเชื่อเหล่านั้นเป็นกลไกบางอย่างที่สร้างความสุขและเป็นความหวังให้มนุษย์ จากการที่ศาสนาดั้งเดิมสมัยยุคก่อนประวัติศาสตร์ คือ ความเชื่อเรื่องภูตผี ซึ่งต่อมาถูกเรียกว่าศาสนาบรรพกาล ได้หยั่งรากลึกลงในระบบความเชื่อของคนไทยในอดีตถึงปัจจุบัน ต่อมาเมื่อมีศาสนาอื่นเข้ามาในดินแดนสุโขทัย ศาสนาบรรพกาล และ ความเชื่อในศาสนาอื่นได้หลอมรวมกัน เกิดเป็นระบบความเชื่อที่มีทั้ง ผี-พราหมณ์-พุทธกลายเป็นอัตลักษณ์ประจำชาติที่ยังคงอยู่ในสังคมไทยมาจนถึงปัจจุบัน โดยเหตุผลของบางความเชื่อที่ดูงมงายไร้เหตุผลเหล่านั้นคือเลือกที่จะเชื่อเพราะความเชื่อนั้นเป็นกลไกในการสร้างหลุมหลบภัยให้กับตนเองเพื่อหลีกเลี่ยงจากเรื่องราวในชีวิตจริงที่ไม่น่าพึงพอใจ นอกจากนี้ความเชื่อดังกล่าวยังช่วยสร้างกำลังใจเมื่อเกิดทุกข์ และจากการที่คนไทยมีความคุ้นเคยกับความเชื่อเหล่านั้นอยู่แล้วนับจากอดีต จึงรับแนวคิดดังกล่าวเข้ามาเป็นส่วนหนึ่งของชีวิตได้โดยง่าย

คำสำคัญ : เหตุผล; ความเชื่อ; สังคมไทย; ร่องรอย; จารึกสุโขทัย

* นางสาวพรพรหม ทิพยมนตร์ Miss Pornprom Tippayamontre นิสิตปริญญาเอก Ph.D. Student ภาควิชาปรัชญาและศาสนา คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ Department of Philosophy and Religion Faculty of Humanities Kasetsart University

Abstract

The article “Reasons of Beliefs in Thai Society: Trace from Sukhothai Inscriptions” portrays the system of belief in Thai society from the past to present through a group of Sukhothai inscriptions. As the assumption that humans always have their own reasons to choose any belief for their life even those reasons seem ridiculous. In fact, all beliefs support psychological mechanisms of mankind in some ways. Thus, this article pointed to the initial religion of primitive era called “Animism” that was later named as “Primitive Religion” that has the central belief at spirit and gods of nature. Furthermore, Animism has become the universal religion that found in every part of the world and also be the basis of all religions today. According to the study, the majority beliefs found in Sukhothai inscriptions are religious beliefs from Primitive Religion, Brahmanism and Buddhism. This indication shows the hybridization of all religions that become the specific form of belief as Identity of Thai people. Consequently, the reasons of those beliefs are: Thai people take those beliefs as a hope for the better life and as a safe place to escape from their unpleasant life. Most of all, ridiculous beliefs are some kinds of habituation to them.

Keywords : Reason; Belief; Thai Society; Trace; Sukhothai; Inscription

บทนำ

ระบบความเชื่อในสังคมไทยมีความซับซ้อน เพราะเป็นการหลอมรวมความเชื่อหลายรูปแบบเข้าด้วยกัน ตัวอย่างของความเชื่อที่พบในสังคมไทย ได้แก่ ความเชื่อทางศาสนาซึ่งมีทั้งศาสนาพราหมณ์-ฮินดู ศาสนาพุทธนิกายมหายานและนิกายเถรวาท ศาสนาคริสต์ และศาสนาอิสลาม เป็นต้น นอกจากนี้ยังมีความเชื่อเรื่องลี้ลับเหนือธรรมชาติ (Superstition) เวทย์มนต์คาถา และไสยศาสตร์ ซึ่งมีที่มาจากศาสนาบรรพกาล (Primitive Religion) หรือบางตำราเรียกว่า “ศาสนาผี” (Animism) อีกด้วย

ความเชื่อทางศาสนา และความเชื่อเรื่องวิญญาณ-ไสยศาสตร์ ถูกเรียกว่าเป็นศาสนาเช่นเดียวกัน ด้วยเหตุผลที่ว่าศาสนาทั้งสองกลุ่มมีอิทธิพลต่อการดำเนินชีวิตของมนุษย์ ดังที่ Müller อ้างถึงการที่ Edward B. Tylor นักมานุษยวิทยาจำแนกศาสนาออกเป็นสองหมวดใหญ่ โดยชี้ให้เห็นถึงความสำคัญและบทบาทของศาสนาที่มีต่อสังคมมนุษย์^๑ ดังนี้

^๑ Schrempf, G. “The Re-Education of Friedrich Max Muller: Intellectual Appropriation and Epistemological Antinomy in Mid-Victorian Evolutionary Thought.” *Man*, Vol.18 no.1: 90–110.

๑. ศาสนาบรรพกาล (Primitive Religion) คือ กลุ่มความเชื่อในยุคก่อนประวัติศาสตร์ที่ให้ความสำคัญกับพลังอำนาจลึกลับ มีศูนย์กลางความเชื่ออยู่ที่เรื่องวิญญาณ อยู่ภายใต้แรงขับเคลื่อนทางสติปัญญา และอารมณ์ของมนุษย์ตามทฤษฎีทางด้านจิตวิทยา ลักษณะเด่นของศาสนาบรรพกาล คือ ความเป็นเอกเทศ (Isolated) สามารถพัฒนาเองได้โดยไม่ต้องขึ้นกับประวัติศาสตร์ และศาสนาบรรพกาลในพื้นที่อื่น แม้จะไม่สามารถระบุได้ว่าใครเป็นศาสดา แต่ความเชื่อเรื่องวิญญาณและแนวคิดแบบลัทธินับถือผี ก็มีความแข็งแกร่งเท่าเทียมกับศาสนาอื่น ๆ และกลายเป็นความเชื่อสากลซึ่งหยั่งรากลึกลงในวัฒนธรรมโลก

๒. ศาสนาชั้นสูง (Higher Religion) คือ กลุ่มศาสนาที่เกิดขึ้นในยุคหลังศาสนาบรรพกาล มีการบันทึกคัมภีร์เป็นลายลักษณ์อักษร มีองค์ประกอบของความเป็นศาสนาครบถ้วน ได้รับความนับถือจากอดีตมาจนถึงปัจจุบันโดยยังคงรักษาคำสอน แนวทางปฏิบัติที่ปรากฏในคัมภีร์ไว้ได้ ซึ่งในศาสนาเหล่านี้หมายถึงศาสนาที่ยังมีชีวิตอยู่ในปัจจุบัน (Living Religion) – คือศาสนาที่ยังมีผู้นับถืออยู่ แบ่งเป็น ก.) ศาสนาของชาติ (National Religion) เช่น ศาสนาซินโต ในญี่ปุ่น ศาสนาเซน ในอินเดีย และ ศาสนาขงจื้อ ในจีน ฯลฯ และ ข) ศาสนาสากล (Universal Religion) คือ ศาสนาที่ได้รับการนับถือไปทั่วโลก ได้แก่ ศาสนาพุทธ ศาสนาคริสต์ และศาสนาอิสลาม^๒ ซึ่งศาสนาเหล่านี้ ล้วนมีแนวคิดที่พัฒนามาจากศาสนาบรรพกาลทั้งสิ้น

ดังที่ Pritchard^๓ ยืนยันว่า ความเข้าใจสังคมอดีต จะช่วยให้เข้าใจสังคมมนุษย์ในปัจจุบันชัดเจนขึ้น เพราะสังคมยุคปัจจุบันมีพื้นฐานมาจากสังคมในอดีต การหาคำตอบเรื่องเหตุผลของความเชื่อของคนไทยยุคปัจจุบันจึงควรศึกษาย้อนไปถึงความเชื่อในอดีตด้วย จากเหตุผลดังกล่าว บทความนี้จึงมุ่งศึกษาบริบทในอดีตที่แสดงให้เห็นถึงอิทธิพลของศาสนาบรรพกาล และ บทบาทของศาสนาชั้นสูง โดยเฉพาะพระพุทธศาสนา ที่มีต่อความเชื่อในสังคมมนุษย์สมัยโบราณ และยังคงสืบทอดมาจนถึงปัจจุบันโดยเลือกศึกษาบริบทในสมัยอาณาจักรสุโขทัย เนื่องจากมีข้อมูลที่น่าเชื่อถือได้ชัดเจนอยู่ในศิลาจารึก ซึ่งจะช่วยให้ทราบว่ามีความเชื่อใดที่ปรากฏอยู่ในสมัยนั้น และความเชื่อในอดีตแบบใดที่ยังคงอยู่มาจนถึงปัจจุบัน โดยมีสมมติฐานว่า หากมีความเชื่อใดที่เกิดขึ้นในอดีตและยังอยู่มาจนถึงปัจจุบัน แสดงว่าความเชื่อเหล่านั้นมีความสำคัญ และจะนำไปสู่การหาคำตอบได้ว่า อะไรคือเหตุผลของความเชื่อเหล่านั้น

^๒ ประเวศ อินทองปาน, *ศาสนาเชิงวิเคราะห์และเปรียบเทียบ*, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, ๒๕๖๒), หน้า ๑๓.

^๓ Pritchard, E.E., *Theories of Primitive Religion*, (London: Oxford University Press, 1965), P. 1.

มีความเป็นไปได้ว่า ความเชื่อที่ยูมายาวนาน อาจเป็นผลของกลไกการตอบสนองต่ออะไรบางอย่างที่อยู่ในระบบความคิด และจิตใต้สำนึกของมนุษย์ ดังที่ Kitiarsa^๕ - พัฒนา กิตติอาษา ชี้ให้เห็นว่า การที่ประชาชนในชนบทนับถือและให้ความสำคัญต่อกระบวนการทรงเจ้า เป็นปรากฏการณ์ทางศาสนายอดนิยม (popular religious phenomenon) ที่มีต้นเหตุมาจากการขาดความมั่นคงทางจิตใจ และต้องการที่พึ่งทางใจเนื่องจากในชีวิตจริงถูกบีบคั้นด้วยปัญหาความยากจนและปัญหาครอบครัว

เช่นเดียวกับผลสรุปของ Suwanlert^๕ - ศ.นพ. สัน สุวรรณเลิศ ศึกษาคนไข้ทางจิตเวช ที่อ้างว่าถูก “ผีปอบเข้าสิง” แต่ในความเป็นจริงนั้น เกิดจากการที่ผู้ป่วยมีความกดดันในชีวิต จึงมีแนวโน้มที่จะหลบซ่อนจากความจริง จิตใจของผู้ป่วยจะมีกลไกเข้าสู่ภาวะจิตตามหลักการของสรีรวิทยาทางจิต ผู้ป่วยจะไม่สามารถสื่อสารกับคนทั่วไปได้ตามปกติ บางรายไม่สามารถควบคุมตนเองได้ จึงแสดงอาการดุร้าย หิวกระหายแบบผิดปกติ ทั้งหมดนี้เป็นอาการที่เรียกว่า “อุปาทาน” (Hysteria) - เป็นที่น่าสังเกตว่า บทสรุปจากงานวิจัยทั้งสองแสดงให้เห็นว่า ผู้ที่ต้องการหลีกเลี่ยงจากความทุกข์ในชีวิตจริงได้ยึดเอาแนวคิดของศาสนาบรรพกาลมาเป็นที่พึ่งเมื่อไม่ต้องการเผชิญหน้ากับสิ่งที่ไม่ถูกใจ

ศาสนาบรรพกาล: บทบาทต่อสังคมมนุษย์สมัยโบราณ

ในทฤษฎีของ Edward B. Tylor “ศาสนาบรรพกาล” ซึ่งคนในท้องถิ่นยึดถือเป็นสรณะในการดำเนินชีวิต มีสถานะเทียบเท่าศาสนาของชุมชน^๖ โดย Pritchard^๗ อธิบายเพิ่มเติมว่า การเรียกความเชื่อเรื่องวิญญาณและเรื่องลึกลับเหล่านี้ว่าเป็น “ศาสนา” เพราะถือว่า ศาสนาบรรพกาลเป็นศาสนาอีกตระกูลหนึ่ง ที่ทรงอิทธิพลต่อชีวิตประจำวันของคนในยุคโบราณ และส่งผลเชื่อมโยงมาถึงสภาพสังคมปัจจุบัน

แม้จะมีข้อโต้แย้งจากนักวิชาการศาสนา เช่น นักวิชาการฝ่ายเทววิทยา (Theologians), นักวิชาการฝั่งเซมิติก (Semitic Scholars), นักประวัติศาสตร์คลาสสิก (Classical Historians) ว่า ศาสนาบรรพกาลเป็นเพียง “เศษเสี้ยวเล็ก ๆ” ของสิ่งที่อาจเรียกได้ว่าเป็นศาสนา และการศึกษาศาสนาบรรพกาลไม่ใช่คำตอบที่จะทำให้เข้าใจระบบความคิดของคนโบราณได้ทั้งหมด แต่ Pritchard^๘ ได้โต้แย้งแนวคิดดังกล่าว

^๕ Kitiarsa Pattana , “You may not Believe, but Never Offend the Spirits: Spirit Medium Cult Discourses and the Post-modernization of Thai Religion”, **Doctor of Philosophy**, (Graduate School, University of Washington, 1999).

^๕ Suwanlert, Sangun. “Phii Pob: Spirit Possession in Rural Thailand, Culture-Bound Syndromes, Ethnopsychiatry and Alternate Therapies”, **Mental Health Research in Asia and the Pacific**, Vol. 1 no.4 (1976), p. 68-87.

^๖ Swanton, John R., “Three Factors in Primitive Religion”, **American Anthropologist**, Vol. 2, no.3: 361.

^๗ Pritchard, E.E., **Theories of Primitive Religion**, p.1.

^๘ Ibid., p. 2-8.

โดยยกทฤษฎีของ Friedrich Max Müller ซึ่งศึกษาเกี่ยวกับธรรมชาติของตำนาน ภาษา ศาสนา และระบบความคิดของมนุษย์ โดยให้ความสำคัญกับสิ่งที่เกิดขึ้นในอดีตร่วมกับการผสมผสานทฤษฎีวิวัฒนาการของ Charles Darwin นำไปสู่บทสรุปว่า ความเชื่อเกี่ยวกับวิญญาณและภูติผีมีความสำคัญมาก เพราะจัดเป็นวิวัฒนาการหนึ่งของความเป็นมนุษย์

Edward B. Tylor นักมานุษยวิทยาชาวอังกฤษผู้มีชีวิตอยู่ในสมัยศตวรรษที่ ๑๙ เป็นผู้บัญญัติศัพท์คำว่า “ศาสนาบรรพกาล” (Primitive Religion) โดยเริ่มแรกคำนี้มีที่มาจากคำว่า “วัฒนธรรมบรรพกาล” “Primitive Culture” ซึ่งเป็นหัวข้อหลักที่เขาวิจัยอยู่ โดยในการศึกษาวัฒนธรรมสมัยบรรพกาลนั้น เขาพบว่า ความเชื่อเรื่องภูติผี และ วิญญาณ มีความสำคัญต่อวิถีชีวิตของคนในยุคโบราณโดยมีสถานะเทียบเท่าศาสนา สิ่งนี้นำไปสู่การตั้งคำถามว่า “อะไรคือรูปแบบของศาสนาพื้นฐาน?” โดยมีแนวคิดที่ว่าศาสนาพื้นฐานนั้นต้องมีองค์ประกอบน้อยที่สุด แต่ในขณะเดียวกันก็จะวิวัฒนาการเป็นสิ่งที่แข็งแกร่งที่สุดอยู่ในศาสนาต่าง ๆ ที่ผู้คนนับถืออยู่ในปัจจุบัน คำตอบที่ได้ก็คือ “ความเชื่อเรื่องวิญญาณ” ของยุคบรรพกาลนั่นเอง ด้วยคำตอบดังกล่าว Tylor จึงสรุปว่า ชีวิตยุคก่อนประวัติศาสตร์และช่วงประวัติศาสตร์มีอิทธิพลต่อการกำหนดลักษณะของสังคมของอังกฤษปัจจุบัน นอกจากนี้เขายังระบุว่า ศาสนาบรรพกาลซึ่งรวมแนวคิดของลัทธินับถือผี บูชาวิญญาณ และ ไสยศาสตร์ ฯลฯ คือรากฐานของศาสนาทั้งหมด^๙

แนวคิดเรื่องอดีตคือรากฐานของปัจจุบันของ Tyler คล้ายคลึงกับผลที่ได้จากงานวิจัยชื่อ “Comparative Mythology” ของ Müller ซึ่งศึกษาเกี่ยวกับเรื่องเล่าปรัมปรา (Folklore) ซึ่งมีผลการวิจัยสรุปว่า ตำนานปรัมปราและตำนานเกี่ยวกับเรื่องเทพเจ้าของชาวอารยัน เป็นต้นกำเนิดของระบบภาษาศาสตร์ตระกูลอินโด-ยูโรเปียน (Indo-European) ในขณะที่ความเชื่อจากตำนานของแอฟริกาเรื่องวิญญาณ เหยี่ยวมนต์ และอำนาจของวัตถุต่าง ๆ เป็นต้นกำเนิดของภาษาในตระกูลแอฟริกา และวัฒนธรรมของผู้คนในแถบนั้น ซึ่งทั้งหมดนี้มีอิทธิพลกับสังคมมนุษย์โบราณ และสังคมมนุษย์ในปัจจุบัน^{๑๐}

จากการศึกษาเรื่องความเชื่อในศาสนาบรรพกาลนำไปสู่ข้อสังเกตว่า แม้จะอยู่ในพื้นที่ห่างไกล ไม่มีการติดต่อสื่อสารกันระหว่างชนเผ่า แต่ไม่ใช่เหตุบังเอิญที่ชุมชนโบราณในแต่ละทวีปจะมีความเชื่อที่คล้ายคลึงกันมาก ความคล้ายคลึงนี้อาจเกิดขึ้นได้ในทุก ๆ ภูมิภาคของโลก เนื่องจากความเชื่อดังกล่าวถูกสร้างขึ้นจากกลไกภายในจิตใจของมนุษย์ เพื่อตอบสนองต่ออะไรบางอย่างที่อยู่ภายในตัวมนุษย์เอง การเกิดความเชื่อที่คล้ายคลึง (multiple existence) ในท้องถิ่นที่ห่างไกลกันนี้ เกิดจากการที่มนุษย์ทุกคนมีพื้นฐานจิตใจที่ไม่แตกต่างกัน แม้จะคนละเชื้อชาติ และอยู่ห่างไกลกัน ความพ้องกันด้านความเชื่อ

^๙ Park, G. Kerlin, **Animism** [online], Available: <https://www.britannica.com/topic/animism> [18 September 2020].

^{๑๐} Schrempf, G. “The Re-Education of Friedrich Max Muller: Intellectual Appropriation and Epistemological Antinomy in Mid-Victorian Evolutionary Thought”, p. 90-110.

จนเกิดเป็นธรรมเนียม พิธีกรรม และวัฒนธรรมของท้องถิ่นนั้น ถือเป็นผลผลิตและกลไกทางจิตใจของมนุษย์^{๑๑}

ความเชื่อของชุมชนก่อนยุคสุโขทัย

เมื่อ ๒๕๐๐ กว่าปีในยุคก่อนประวัติศาสตร์ ชุมชนริมแม่น้ำสายหลักในดินแดนสุวรรณภูมิ มีความเชื่อของศาสนาบรรพกาลเป็นความเชื่อดั้งเดิมเช่นเดียวกับชุมชนโบราณทั่วโลก การหลอมรวมความเชื่อทางศาสนากับความเชื่อดั้งเดิมประจำถิ่น มีมานานก่อนการสถาปนาอาณาจักรสุโขทัย โดยในพุทธศตวรรษที่ ๑๒ ปรากฏหลักฐานว่า มีการแลกเปลี่ยนวัฒนธรรมกับต่างถิ่น เช่น จีน อินเดีย และดินแดนอื่น ชุมชนนี้ต่อมาได้พัฒนาเป็นเมืองเชลียงอันเป็นจุดเริ่มต้นของสุโขทัย ในราวพุทธศตวรรษที่ ๑๘^{๑๒}

เมืองเชลียงได้รับอิทธิพลทางด้านศิลปวัฒนธรรมส่วนใหญ่จากเขมรผ่านทางลพบุรี ซึ่งขณะนั้นเมืองลพบุรีถือเป็นศูนย์กลางของวัฒนธรรมและการเมืองการปกครองแบบเขมรในดินแดนลุ่มน้ำเจ้าพระยา^{๑๓} โดยในพุทธศตวรรษที่ ๑๗-๑๘ ชุมชนเมืองเชลียงอยู่ในพื้นที่ขนาดเล็กริมแม่น้ำยม ตัวเมืองถูกล้อมด้วยกำแพง มีวัดเจ้าจันทร์เป็นศูนย์กลาง รายรอบด้วยวัดและปราสาทที่เป็นศิลปะแบบทวารวดี ศิลปะแบบบายน และมีแท่นประกอบพิธีบูชาเทพเจ้าทางธรรมชาติด้วย ลักษณะผังเมืองดังกล่าว ทำให้ทราบว่าผู้ปกครองและชาวเมืองเชลียงมีความเลื่อมใสในพระพุทธศาสนา ได้รับอิทธิพลจากศาสนาพราหมณ์ และมีร่องรอยของศาสนาบรรพกาลแทรกซึมอย่างแข็งแกร่งอยู่ท่ามกลางศาสนาอื่น^{๑๔}

การเติบโตของชุมชนตามลุ่มน้ำยมและปิงก่อนยุคสุโขทัย นำมาซึ่งการเปลี่ยนแปลงทางชนชั้น รวมทั้งโครงสร้างทางสังคมและวัฒนธรรม ดังที่ วิราวรรณ สมพงษ์เจริญ^{๑๕} ระบุว่า ชุมชนเหล่านี้เดิมมีลักษณะแบบชนเผ่าที่มีหัวหน้าเป็นผู้นำและทำหน้าที่ปกครอง ส่วนทางด้านจิตวิญญาณมีหมอผีเป็นผู้ดูแล โดยหมอผีจะได้รับความเคารพเทียบเท่าผู้นำเผ่า มีสถานะเป็นผู้นำทางจิตวิญญาณ แต่เมื่อมีการขยายตัวของชุมชนพร้อม ๆ กับการนำวัฒนธรรมแบบ “สมมติเทพ” ของศาสนาพราหมณ์-ฮินดู ผ่านมาทางเขมร จึงนำไปสู่การสร้างชนชั้นปกครองที่ต่อมากลายเป็น “กษัตริย์” ในที่สุด สถานะของพราหมณ์ผู้ประกอบพิธีกลายเป็นส่วนหนึ่งของชนชั้นสูง ในขณะที่หมอผีจะมีบทบาทสำคัญในกลุ่มชนชั้นล่างมากกว่า

^{๑๑} ขนิษฐา จิตชินะกุล, *คติชนวิทยา*, (กรุงเทพมหานคร : โอเดียนสโตร์, ๒๕๔๕), หน้า ๑๖.

^{๑๒} สุรพล ดำริห์กุล, *ประวัติศาสตร์และศิลปะสุโขทัย*, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์เมืองโบราณ, ๒๕๖๒), หน้า ๑๖-๑๘.

^{๑๓} กรมศิลปากร, *ประวัติศาสตร์ชาติไทย*, (กรุงเทพมหานคร : กระทรวงวัฒนธรรม, ๒๕๕๘), หน้า ๑๑๓- ๑๒๑.

^{๑๔} สุรพล ดำริห์กุล, *ประวัติศาสตร์และศิลปะสุโขทัย*, หน้า ๒๒.

^{๑๕} วิราวรรณ สมพงษ์เจริญ, *คติความเชื่อของคนไทยสมัยสุโขทัย พ.ศ. ๑๗๒๖- พ.ศ. ๒๐๐๖*, *วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร, ๒๕๕๐), หน้า ๔๓-๔๕.

เมื่ออาณาจักรสุโขทัยถูกสถาปนาขึ้น ระบบความเชื่อไม่แตกต่างไปจากเมื่อครั้งยังเป็นชุมชนเล็ก ๆ มากนัก ดังที่ วิจารณ์ สมพงษ์เจริญ^{๑๖} สรุปว่า คติความเชื่อของสุโขทัย แบ่งได้เป็น ๓ หมวดหลักคือ (๑) คติความเชื่อดั้งเดิม ตามแนวคิดของศาสนาบรรพกาล (๒) คติความเชื่อในศาสนาหลัก คือ ความเชื่อในศาสนาพุทธ พราหมณ์-ฮินดู (ซึ่งในศิลาจารึกใช้คำว่า ไสยศาสน์ และ ไศพาคม ซึ่งสองคำนี้มีที่มาจาก ศาสนาพราหมณ์-ฮินดู) และ (๓) คติชาวบ้านเกี่ยวกับวิถีชีวิต ซึ่งเกิดจากการสร้างวัฒนธรรมของกลุ่มคนที่รวมตัวกันเป็นสังคม

ผู้วิจัยมีความเห็นว่า ความเชื่อทั้งสามแบบมีความคล้ายคลึงกันมากจนบางครั้งยากที่จะแยกออกจากกันได้ เช่น ความเชื่อบางอย่างเป็นได้ทั้งวัฒนธรรม และคติชนวิทยา เช่น “ประเพณีชิงเปรต” มีความเป็นคติชนวิทยาในแง่ที่ว่า มีเรื่องเล่าสืบทอดกันมาว่า มีเปรตมาขอส่วนบุญในพิธี โดยเปรตเหล่านี้ คือ หมูญาติผู้ล่วงลับที่อาจจะเคยเป็นญาติกันมาในชาติใดชาติหนึ่ง ฯลฯ แต่ในขณะเดียวกันก็เป็นพิธีกรรมทางศาสนา เพื่ออุทิศส่วนกุศลให้หมูญาติผู้วายชนม์ด้วย ดังนั้น เพื่อความชัดเจนและง่ายต่อการวิเคราะห์ ในที่นี้จึงแบ่งหมวดความเชื่อเป็นเพียงสองประเภทคือ ความเชื่อดั้งเดิมที่มาจากศาสนาบรรพกาล และความเชื่อที่มาจากศาสนาชั้นสูง

ความเชื่อที่พบในจารึกสุโขทัย

ศิลาจารึกที่นำมาศึกษาครั้งนี้ ถอดความมาจากหนังสือประชุมจารึกภาคที่ ๘ ของ กรมศิลปากร^{๑๗} สรรตถะจากศิลาจารึกในประเทศไทย เล่ม ๑^{๑๘} และ สรรตถะจากศิลาจารึกในประเทศไทย เล่ม ๒^{๑๙} โดยเลือกศิลาจารึกสมัยพ่อขุนรามคำแหง และ ศิลาจารึกสมัยพระยาสิทธิไธ ซึ่งเป็นชุดใหญ่ มีหลายชิ้นหลายหลัก สภาพค่อนข้างสมบูรณ์ มีเนื้อหาครอบคลุมเรื่องของการเมือง การปกครอง ศาสนา และความเชื่อ รวมถึงสภาพความเป็นอยู่ของผู้คนในสมัยนั้น

การรวบรวมข้อมูลทำให้ทราบว่า จารึกพ่อขุนรามคำแหง จารึกพระมหาธรรมราชาลิไท ปรากฏลักษณะของความเชื่อที่คล้ายคลึงกัน ได้แก่

๑. ความเชื่อที่สะท้อนความศรัทธา เป็นความเชื่อที่มาจากคำสอนในพระพุทธศาสนา เช่น เรื่องบุญ-บาป, เชื่อเรื่องนรก-สวรรค์, เรื่องการกลับชาติมาเกิด และเรื่องอานิสงส์ของการทำบุญ ฯลฯ

^{๑๖} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๖๔-๑๐๙.

^{๑๗} กรมศิลปากร, *ประชุมจารึกภาคที่ ๘ จารึกสุโขทัย*, (กรุงเทพมหานคร : อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง จำกัด (มหาชน), ๒๕๔๘).

^{๑๘} ชะเอม แก้วคล้าย, *สรรตถะจากศิลาจารึกในประเทศไทย เล่ม ๑*, (กรุงเทพมหานคร : สถาบันวิจัยนานาชาติธรรมชัย (ออสเตรเลียและนิวซีแลนด์, ๒๕๕๖).

^{๑๙} ชะเอม แก้วคล้าย, *สรรตถะจากศิลาจารึกในประเทศไทย เล่ม ๒*, (กรุงเทพมหานคร : สถาบันวิจัยนานาชาติธรรมชัย (ออสเตรเลียและนิวซีแลนด์, ๒๕๕๘).

๒. ความเชื่อที่มาจากศาสนาพราหมณ์ - ฮินดู เช่น เรื่องความเป็นสมมติเทพของพระมหากษัตริย์ การจัดพิธีบวงสรวงโดยพราหมณ์ การบูชารูปสัญลักษณ์ในศาสนาพราหมณ์-ฮินดู เป็นต้น

๓. ความเชื่อเรื่องความกตัญญู การให้ความสำคัญต่อบุพการี และบรรพบุรุษ การปรนนิบัติดูแล บิดามารดาเมื่อยังมีชีวิตอยู่เป็นคติความเชื่อที่มาจากพระพุทธศาสนาที่สอนว่าบิดามารดามีคุณ และเป็น ความเชื่อในศาสนาบรรพกาลที่เชื่อเรื่องวิญญาณบรรพบุรุษ ในจารึกสุโขทัยจึงปรากฏให้เห็นทั้งเรื่องราว ของการดูแลบิดามารดา การอุทิศส่วนบุญให้บุพการีและบรรพบุรุษยามเมื่อท่านเหล่านั้นล่วงลับไปแล้ว

๔. การบูชาเทพหรือผีแห่งภูเขา เป็นความเชื่อที่มาจากศาสนาบรรพกาล ซึ่งชาวสุโขทัยให้ความสำคัญ ต่อ “ผีขุน” ซึ่งเป็นเทพเจ้า หรือผีประจำภูเขามาตั้งแต่สมัยบรรพกาล มีจารึกหลายหลักกล่าวถึง “เขาหลวง” อันเป็นที่สถิตของพระขลุ่ย เป็นสถานที่ศักดิ์สิทธิ์ของชุมชนในแถบนั้น และเป็นเขตของ “ผี” มาตั้งแต่บรรพกาล เมื่อพระพุทธศาสนาเข้ามายังดินแดนสุโขทัย สถานที่แห่งนี้จึงถูกปรับเปลี่ยนเป็นเขตแดน ของพระ ดังปรากฏหลักฐานในจารึกว่า มีการสร้างพระอัฐฐารศขนาดใหญ่บนเขาตะพานหินซึ่งเป็น ส่วนหนึ่งของเขาหลวง และต่อมาได้มีการสร้างสถานที่ปฏิบัติธรรมสำหรับพระภิกษุในบริเวณใกล้เคียงด้วย^{๒๐}

จะเห็นได้ว่า ความเชื่อทั้งสี่ข้อด้านบนที่พบในจารึกกลุ่มตัวอย่างในงานวิจัยนี้ เป็นความเชื่อ “บรรพตฐาน” ของชาวสุโขทัย นอกจากนี้ ผู้เขียนได้ค้นพบว่า ข้อความในจารึกแสดงนัยสำคัญที่ซ่อนอยู่ ของความเชื่ออีกหลายประการ เช่น ในจารึกพ่อขุนรามคำแหงซึ่งสร้างในปีพุทธศักราช ๑๘๓๕ มีตอนหนึ่ง แสดงรายละเอียดเรื่องผังเมืองสุโขทัยว่า มีวัดพระมหาธาตุอยู่ใจกลางเมือง ภายในวัดมีวิหาร พระพุทธรูป ใจกลางวัดมีพระสถูปเจดีย์รูปดอกบัวบรรจุพระบรมธาตุ ซึ่งการสร้างพระสถูปเจดีย์รูปดอกบัวนี้ เป็นไป ตามคติความเชื่อเรื่องเขาพระสุเมรุซึ่งถือเป็นแกนกลางของโลกและจักรวาล^{๒๑} ผังเมืองดังกล่าวแสดงให้เห็นถึงการยกพระพุทธศาสนาให้เป็นศาสนาหลักของสุโขทัย ในขณะที่นอกเมืองด้านทิศใต้ เป็นที่ตั้ง ของคือเขาหลวง ซึ่งเป็นที่สถิตของ “พระขลุ่ย- ผีเทพดาในเขานั่นเป็นใหญ่กว่าทุกผีในเมืองนี้” ซึ่งการ วางผังเมืองแบบแยกเขตระหว่าง พระ คน และผี เป็นไปตามแนวคิดเรื่องการแบ่งเขตพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ ว่า พื้นดินเป็นของมนุษย์ ภูเขาเป็นของผี ฟ้าเป็นของเทพ อารามเป็นเขตของพระ^{๒๒}

การจัดผังเมืองโดยมีพลังขับเคลื่อน คือ ระบบความเชื่อที่สั่งสมอยู่ในชีวิตและจิตวิญญาณของ ชาวสุโขทัยตั้งแต่ระดับพระมหากษัตริย์ลงมาจนถึงไพร่ฟ้าข้าแผ่นดิน เป็นการบริหารความเชื่อที่แตกต่าง ให้อยู่ร่วมกันได้อย่างชาญฉลาด และเป็นการสร้างความสมดุลระหว่างจิตใจกับวัตถุ ด้วยระบบของความ

^{๒๐} ธิดา สารยา, ประวัติศาสตร์สุโขทัย: พลังคน อำนาจผี บารมีพระ, (กรุงเทพมหานคร : เมืองโบราณ, ๒๕๔๔), หน้า ๙.

^{๒๑} มุลนิธิเล็ก-ประไพ วิริยะพันธุ์, สุโขทัย: อรุณรุ่งของสยามประเทศ. (กรุงเทพมหานคร : เมืองโบราณ, ๒๕๔๘), หน้า ๑๗-๑๙.

^{๒๒} ธิดา สารยา, ประวัติศาสตร์สุโขทัย: พลังคน อำนาจผี บารมีพระ, หน้า ๙.

สมดุณี ชาวสุโขทัยจึงนับถือและศรัทธาพระ ในขณะที่เดียวกันก็ยังสามารถเก็บรักษาความเชื่อดั้งเดิมเกี่ยวกับอำนาจของผีและความผูกพันกับบรรพบุรุษไว้ได้โดยไม่ต้องลดทอนความเชื่อด้านใดด้านหนึ่งลง อาจกล่าวได้ว่า การอยู่ร่วมกันอย่างสันติของความเชื่ออันหลากหลายบนแผ่นดินสุโขทัย คือ ดัชนีชี้วัดความร่มเย็นเป็นสุขของบ้านเมืองในยุคนั้น

นอกจากนี้ พระราชานิยมด้านศาสนาของพระมหากษัตริย์ มีผลต่อความเชื่อโดยรวมของอาณาจักร ส่งผลโดยตรงต่อพระราชวงศ์ ข้าราชการบริพาร และ ประชาชน แม้ในทางปฏิบัติ ประชาชนระดับล่างที่ห่างไกลศูนย์กลางความเจริญอาจจะมีเชื่อแบบลัทธินับถือผีมากกว่านับถือพระพุทธศาสนา แต่ในภาพรวมถือว่า ชาวสุโขทัยในยุคนั้น มีแนวโน้มที่จะยอมรับวัฒนธรรมความเชื่อแบบเดียวกับที่ผู้นำของพวกเขาเชื่อ เพราะความเคารพและเลื่อมใสต่อผู้นำ คือ พระมหากษัตริย์ ผู้มีสถานะเป็น “สมมติเทพ”

อีกเหตุผลหนึ่งที่ทำให้ชาวสุโขทัยมีความเชื่อเป็นรูปแบบเดียวกัน คือ การใช้ชีวิตในสิ่งแวดล้อมที่มีความเชื่อเช่นนั้น พวกเขาจึงซึมซับความเชื่อที่อยู่แวดล้อมไปโดยอัตโนมัติ ดังที่ Edward B.Tayler ยืนยันว่า ความเชื่อเหล่านี้ไม่ได้สืบทอดกันมาแบบการรับมรดกในครอบครัว แต่เป็นการแทรกซึมเข้ามาทีละน้อยจากการใช้ชีวิตประจำวันในสังคมที่มีความเชื่อเช่นนั้น^{๒๓}

ความเชื่อที่ยังคงอยู่ในสังคมไทยยุคปัจจุบัน

เทคโนโลยีอันทันสมัยทำให้คนไทยเข้าถึงข้อมูลข่าวสารได้เกือบทุกพื้นที่ และเปิดโอกาสให้ลัทธิความเชื่อใหม่ ๆ ได้นำเสนอตนเองต่อสังคม ทำให้คนไทยในปัจจุบันมีทางเลือกเรื่องความเชื่อมากกว่าในอดีต อย่างไรก็ตาม ภาพรวมของความเชื่อในสังคมไทย ยังคงเป็นความเชื่อที่มีลักษณะผสมผสานของศาสนาบรรพกาลกับศาสนาหลักที่มีความเป็น “ผี-พราหมณ์-พุทธ” และในปัจจุบันมีความเชื่ออื่น ๆ ที่เกิดในภายหลังและมีลักษณะเป็นปรัชญาในการดำเนินชีวิตเพิ่มเข้าไปอีก เช่น แนวคิดแบบมนุษยนิยมที่เน้นเรื่องเสรีภาพและความเท่าเทียมกันทางสังคม การยอมรับความเท่าเทียมกันของกลุ่มบุคคลที่มีความหลากหลายทางเพศ (LGBT) และการประกาศตนเป็นผู้ไม่นับถือศาสนา เป็นต้น

เป็นที่น่าสังเกตว่า แม้ระบบความเชื่อของคนไทยตั้งแต่ในอดีตถึงปัจจุบันจะมีความซับซ้อนด้วยการผสมผสานของหลากหลายความเชื่อ แต่การแสดงออกทางความเชื่อของคนไทยนั้นตรงไปตรงมาอย่างยิ่ง คือ “เชื่ออย่างไรก็ปฏิบัติไปตามนั้น” จึงปรากฏให้เห็นเป็นเรื่องราวธรรมดาในสังคมไทยว่า คนไทยส่วนใหญ่บูชาทั้งผี-พราหมณ์-พระ พวกเขาไปวัดไทย บูชาเจ้าแม่กวนอิม เช่นไหว้พระพินเนส และไปตำหนักทรงเจ้าพ่อ-เจ้าแม่ ผู้เขียนเชื่อว่า การปฏิบัติตนแบบตรงไปตรงมาเช่นนี้ เป็นลักษณะเฉพาะของการที่ความเชื่อหลากหลายได้หลอมรวมกันจนกลายเป็นวัฒนธรรมประจำชาติในปัจจุบันนั่นเอง

^{๒๓} Harvey, Graham, *Animism: Respecting the Living World*, (London: Hurst & Co., 2005), p. 6.

เหตุผลของความเชื่อ

ความเชื่อของมนุษย์ มีจุดกำเนิดจากความไม่รู้และความกลัว ดังที่ Lewis^{๒๔} ระบุว่า ในทางวิทยาศาสตร์ ความเชื่อของมนุษย์ เป็นกระบวนการของสมองซึ่งทำหน้าที่แทนจิตใจในการที่จะทำความเข้าใจในสิ่งที่รับรู้และปกป้องตนเองจากสิ่งที่ไม่รู้นั้น โดยทั่วไปเด็กจะเรียนรู้เรื่องความเชื่อพื้นฐานมาจากพ่อแม่ แต่เมื่อเติบโตขึ้นและใช้ชีวิตอยู่นอกครอบครัวมากขึ้น การหล่อหลอมความเชื่อจะมาจากวัฒนธรรมของสังคม และการเรียนรู้ด้วยตนเอง

ความเห็นที่คล้ายกันนี้ ปรากฏในงานของชนิษฐา จิตชินะกุล ที่กล่าวถึงแนวคิดของพระยาอนุมานราชธน^{๒๕} ซึ่งพ้องกับทรรศนะของเสฐียร พันธรัณสี^{๒๖} อธิบายมูลเหตุของความเชื่อว่า ความเชื่อของมนุษย์เริ่มต้นจากความไม่รู้ นำไปสู่ความอยากรู้อยากเห็น เมื่อไม่รู้ก็จะใช้วิธีคาดคะเนด้วยประสบการณ์ของตนเอง ซึ่งถ้าสิ่งที่คาดคะเนนั้น ตรงกับประสบการณ์หรือพื้นฐานเดิมที่มีอยู่ก่อน มนุษย์ก็จะนำเอาคำตอบนั้นมาเป็นความเชื่อของตนทันที นอกเหนือไปจากอาหารทางกาย ศรัทธาและความเชื่อของคน คือเครื่องหล่อเลี้ยงจิตใจ เป็นแรงผลักดันในการใช้ชีวิตของแต่ละบุคคล

ความเห็นของนักวิชาการทั้งสามท่านพ้องกับแนวคิดทางมานุษยวิทยาที่สรุปว่า ความเชื่อของมนุษย์เริ่มจากความกลัว และความไม่รู้ มนุษย์ยุคก่อนประวัติศาสตร์ กลัวอำนาจของธรรมชาติและพลังที่มองไม่เห็น เมื่อเกิดปรากฏการณ์ธรรมชาติที่คุกคามชีวิต มนุษย์ยุคนั้นได้ใช้จินตนาการ ความกลัว ความหวัง และประสบการณ์ของตนสร้างเทพเจ้าประจำธรรมชาติขึ้นมา โดยเทพเจ้าเหล่านั้นมีอำนาจเหนือธรรมชาติสามารถดลบันดาลให้มนุษย์สมปรารถนาในสิ่งที่อ้อนวอนขอ ภายใต้เงื่อนไขว่า ต้องมีการเซ่นสังเวยอย่างถูกวิธีให้เทพเจ้าพอใจ นี่คือจุดเริ่มต้นของความเชื่อแรกของมนุษย์^{๒๗}

ผู้เขียนเชื่อว่า เหตุผลสำคัญของทุกความเชื่อ คือการตอบสนองกลไกภายในใจของมนุษย์ผู้ขาดความมั่นคงทางจิตใจ และเกิดความกลัว จนต้องแสวงหาที่พึ่ง ความเชื่อเรื่องภูตผีในศาสนาบรรพกาล จึงได้ครอบครองพื้นที่ของความเชื่อในใจของมนุษย์ก่อนศาสนาอื่น ซึ่งการที่ความเชื่อของศาสนาบรรพกาลฝังรากลึกอยู่ในสังคมมนุษย์ และยังคงอยู่ถึงปัจจุบัน ไม่ใช่เพราะศาสนานี้ดีที่สุดในแง่ใด แต่เป็นเพราะเป็นศาสนาที่เข้าถึงมนุษย์ก่อนศาสนาอื่น โดยมีบทบาทในการสร้างความมั่นใจ ปกป้อง และบรรเทาความหวาดกลัวของมนุษย์ในช่วงที่ไม่มีคำสอนทางศาสนา หรือ ความรู้ทางวิทยาศาสตร์มาเปิดเผยสิ่งที่พวกเขาไม่รู้

^{๒๔} Lewis Ralph, What Actually Is a Belief? And Why Is It So Hard to Change? (online), Available: https://www.psychologytoday.com/intl/blog/finding-purpose/201810/what-actually-is-belief-and-why-is-it-so-hard-change#_=_, [24 June 2021].

^{๒๕} ชนิษฐา จิตชินะกุล, คติชนวิทยา, (กรุงเทพมหานคร : โอเดียนสโตร์.๒๕๕๕), หน้า ๓๓-๓๔.

^{๒๖} เสฐียร พันธรัณสี. ศาสนาโบราณ, พิมพ์ครั้งที่ ๔, (กรุงเทพมหานคร : พิมพ์ดีการพิมพ์, ๒๕๔๓), หน้า ๗.

^{๒๗} Guelden, M., Thailand: Spirits Among us, (Singapore: Marshall Cavendish, 2007)

“เพราะพื้นฐานของชีวิตมนุษย์คือความทุกข์ (Existence is suffering)” คือ ประโยคขึ้นต้นบทความของ William Berry^{๒๘} นักจิตบำบัดชาวอเมริกันผู้ต้องรับฟังความทุกข์ของคนจำนวนมากอธิบายว่า ในพระพุทธศาสนา คำว่า “ทุกข์” คือสิ่งที่พระพุทธเจ้ากล่าวถึงเป็นอันดับแรกในการประกาศหลักธรรมที่เรียกว่า อริยสัจ ๔ ซึ่งคือความจริงของชีวิต ทุกคนในโลกนี้เกิดมาพร้อมกับความทุกข์ แม้ในช่วงเวลาแห่งความสุขก็ยังมีความทุกข์รออยู่ เมื่อตระหนักว่าในไม่ช้าเวลาแสนสุขนี้จะหมดไป “Even in pleasure there is suffering, because we know pleasure ends”^{๒๙} แนวคิดที่คล้ายคลึงกันนี้ ปรากฏในวาทะของนักจิตวิทยาเรื่องนาม Sigmund Freud ซึ่งกล่าวว่า “The best we could hope for would be insights that left us feeling common, ordinary, everyday unhappiness.”^{๓๐} ซึ่งเป็นประโยคที่พูดถึงความทุกข์ของชีวิตที่อยู่คู่กับมนุษย์ เพราะความทุกข์อยู่คู่กับมนุษย์ตั้งแต่แรกเกิดจนถึงวันตาย นักจิตวิทยาผู้รับฟังความทุกข์ของเพื่อนมนุษย์จึงชี้ให้เห็นว่า กลไกตามธรรมชาติที่เกิดขึ้นกับมนุษย์เมื่อมีความทุกข์ คือ การทำความเข้าใจและการหาวิธีการที่จะดับทุกข์นั้น

ในมุมมองของผู้เขียน การที่มนุษย์ผู้กำลังมีความทุกข์เลือกเชื่อสิ่งที่ทำให้สบายใจแม้ความเชื่อนั้นจะดูไร้เหตุผลในเชิงวิทยาศาสตร์ เช่น เชื่อหมอดู, เชื่อเรื่องวิญญาณ ฯลฯ สิ่งเหล่านี้ถือเป็นวิธีการหลีกเลี่ยงจากความทุกข์ตามหลักจิตวิทยา ซึ่งการเลือกวิธีการเหล่านี้ก็มีเหตุผลในตัวเองอย่างชัดเจนคือ “เชื่อแล้วสบายใจ”

บทสรุป

มนุษย์นำหลักการเดียวกับที่ใช้เลือกความเชื่อในศาสนาบรรพกาล คือ “เชื่อเพื่อบรรเทาความกลัวและความไม่รู้” มาใช้กับการยอมรับความเชื่อที่ดูไร้เหตุผลด้วย เพราะการเลือกเชื่อของมนุษย์ คือ การแสดงออกถึงการหลีกเลี่ยงจากความทุกข์ สร้างความหวังถึงอนาคตที่ดี และการดับความทุกข์ในใจด้วยการแสวงหาความสบายใจ ซึ่งถ้าพิจารณาในเชิงจิตวิทยา มนุษย์มีเหตุผลอย่างยิ่งในการเลือกความเชื่อเหล่านั้น เพราะความเชื่อนั้นคือ ความหวัง และคือหลุมหลบภัยจากความทุกข์ที่ได้รับในชีวิตจริง เมื่อเชื่อแล้วสามารถสร้างกำลังใจให้เกิดขึ้น ในบางกรณี เหตุผลของความเชื่อเป็นเพราะความคุ้นเคยกับความเชื่อนั้น เชื่อเพราะเกิดการเรียนรู้ตามสภาพแวดล้อมในสังคมที่ตนเองอาศัยอยู่

^{๒๘} Berry, W., **Existence is Suffering** (online). Available: <https://www.psychologytoday.com/us/blog/the-second-noble-truth/201609/existence-is-suffering>, [21 June 2021].

^{๒๙} Ibid.

^{๓๐} Green, M.G. Piel, J.A., **Theories of Human Development: A Comparative Approach**, (New York: Routledge Publishing, 2010), p.43.

ด้วยเหตุผลดังกล่าวจึงทำให้คนไทยในยุคปัจจุบัน ยังคงเก็บรักษาบางความเชื่อที่อาจดูไร้เหตุผล ซึ่งพวกเขาเชื่อกันมาตั้งแต่ยุคก่อนสุโขทัยไว้เป็นส่วนหนึ่งของชีวิต เพราะคนไทยคุ้นเคยกับความเชื่อเหล่านั้น และรู้สึกอบอุ่นใจ คลายทุกข์เมื่อได้เชื่อเช่นนั้น ในขณะที่วิทยาศาสตร์ คือศาสตร์ที่มาภายหลัง แม้จะมีเหตุผลและตอบเรื่องความไม่รู้ได้มากกว่า แต่ก็ไม่สามารถยึดพื้นที่ด้านความเชื่อในใจของคนไทยได้ทั้งหมดเพราะวิทยาศาสตร์ให้คำตอบได้เพียงเรื่อง “ความไม่รู้” แต่มักจะขาดประเด็นเรื่องการปลอบประโลมใจและการหลีกเร้นจากความทุกข์ในชีวิตจริง

ข้อเสนอแนะ

ความเชื่อเป็นสิทธิส่วนบุคคลที่ผู้อยู่ร่วมกันในสังคมต้องทำความเข้าใจ และยอมรับที่จะไม่ดูหมิ่นหรือด้อยค่าความเชื่อใด ผู้เขียนมีมุมมองว่า ปรากฏการณ์ของการขาดความสามัคคีในสังคมไทยยุคปัจจุบัน มาจากการไม่ยอมรับความเห็นและความเชื่อที่แตกต่างจากตน ซึ่งถือเป็นการละเมิดสิทธิของผู้อื่น

การแก้ปัญหาความเห็นต่างและเชื่อต่างที่ถูกต้อง คือการสร้างทำความเข้าใจเรื่องสิทธิเสรีภาพส่วนบุคคล และการให้ความสำคัญเรื่องความเมตตาต่อเพื่อนมนุษย์ บทความนี้อาจใช้เป็นกระจกสะท้อนให้เห็นว่า แม้มีความเชื่อที่แตกต่างซึ่งบางความเชื่อดูแปลกประหลาด ความเชื่อในเมืองมักจะแตกต่างกับความเชื่อในชนบท แต่คนไทยก็อยู่ร่วมกันได้อย่างสงบสุขมาช้านาน หากนำแนวคิดนี้มาปรับใช้กับความเห็นต่างด้านการเมืองและเรื่องอื่นที่เป็นประเด็นปัญหาอยู่ในสังคมไทยปัจจุบัน น่าจะช่วยแก้ปัญหาความขัดแย้งได้ในระดับหนึ่ง เพราะสังคมใดที่ยอมรับในความเห็นต่าง และอยู่ร่วมกันด้วยความเมตตา สังคมนั้นจะเกิดความสงบสุข เป็นสังคมในอุดมคติที่แข็งแรง

บรรณานุกรม

กรมศิลปากร. **ประชุมจารึกภาคที่ ๘ จารึกสุโขทัย**. กรุงเทพมหานคร: อัมรินทร์พรินต์ติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง จำกัด (มหาชน), ๒๕๔๘.

_____. **ประวัติศาสตร์ชาติไทย**. กรุงเทพมหานคร: กระทรวงวัฒนธรรม, ๒๕๕๘.

ชนิษฐา จิตชินะกุล. **คติชนวิทยา**. กรุงเทพมหานคร: โอเดียนสโตร์, ๒๕๔๕.

ชะเอม แก้วคล้าย. **สารัตถะจากศิลาจารึกในประเทศไทย เล่ม ๑**. กรุงเทพมหานคร: สถาบันวิจัยนานาชาติธรรมชัย (ออสเตรเลียและนิวซีแลนด์), ๒๕๕๖.

_____. **สารัตถะจากศิลาจารึกในประเทศไทย เล่ม ๒**. กรุงเทพมหานคร: สถาบันวิจัยนานาชาติธรรมชัย (ออสเตรเลียและนิวซีแลนด์), ๒๕๕๘.

ธิดา สาระยา. **ประวัติศาสตร์สุโขทัย: พลังคน อำนาจผี บารมีพระ**. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์เมืองโบราณ, ๒๕๔๔.

ประเวศ อินทองปาน. **ศาสนาเชิงวิเคราะห์และเปรียบเทียบ**. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, ๒๕๖๒.

มูลนิธิเล็ก-ประไพ วิริยะพันธุ์. **สุโขทัย: อารยธรรมของสยามประเทศ**. กรุงเทพมหานคร: วารสารเมืองโบราณ, ๒๕๕๘.

วิราวรรณ สมพงษ์เจริญ. “คติความเชื่อของคนไทยสมัยสุโขทัย พ.ศ. ๑๗๒๖- พ.ศ. ๒๐๐๖”. **วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต**. มหาวิทยาลัยศิลปากร, ๒๕๕๐.

สุรพล ดำริห์กุล. **ประวัติศาสตร์และศิลปะสุโขทัย**. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์เมืองโบราณ, ๒๕๖๒.

เสฐียร พันธงชัย. **ศาสนาโบราณ** พิมพ์ครั้งที่ ๔. กรุงเทพมหานคร: พิมพ์ดีการพิมพ์, ๒๕๔๓.

Green, M.G. and Piel, J.A. **Theories of Human Development: A Comparative Approach**. New York: Routledge Publishing, 2010.

Guelden, M. **Thailand: Spirits Among us**. Singapore: Marshall Cavendish, 2007.

Harvey, Graham. **Animism: Respecting the Living World**. London: Hurst & Co., 2005.

Kitiarsa Pattana. “You may not Believe, but Never Offend the Spirits: Spirit Medium Cult Discourses and the Post-modernization of Thai Religion”. **Doctor of Philosophy**. Graduate School University of Washington, 1999.

Pritchard, E.E. **Theories of Primitive Religion**. London: Oxford University Press. 1965.

Schrempp, G. “The Re-Education of Friedrich Max Muller: Intellectual Appropriation and Epistemological Antinomy in Mid-Victorian Evolutionary Thought”. **Man**. Vol.18, no.1 (1983): 90–110.

Swanton, John R. “Three Factors in Primitive Religion”. **American Anthropologist**, Vol. 26, no.3 (1924): 358-365.

Suwanlert, Sangun. “Phii Pob: Spirit Possession in Rural Thailand, Culture-Bound Syndromes, Ethnopsychiatry and Alternate Therapies”. **Mental Health Research in Asia and the Pacific**. Vol.1, no.4 (1976): 68-87.

Berry, W. **Existence is Suffering** (online). Available: <https://www.psychologytoday.com/us/blog/the-second-noble-truth/201609/existence-is-suffering>. [2 June 2021].

Lewis Ralph. **What Actually Is a Belief? And Why Is It So Hard to Change?** (online). Available: https://www.psychologytoday.com/intl/blog/finding-purpose/201810/what-actually-is-belief-and-why-is-it-so-hard-change#_=_. [24 June, 2021].

Park, G. Kerlin. (2020). **Animism** (online). Available: <https://www.Britannica.com/topic/animism>. [18 September 2020].